

GAZETA TRANSILVANIEI.

Gazeta este de 2 ori: Miercuri si Duminec'a, F6i'a, candu concedu ajutoriile. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu s6n 3 galbini mon. sunat6ria.

Brasiovu 29/16 Iuliu 1868.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tace'a timbrala a 30 cr. de facare publicare.

MONARCHIA AUSTRIACA Transilvania.

Nr. 234 1868.

Declaratiune.

Gazeta germana din Sibiu „Hermannstädter Zeitung“ in Nr. seu de 17 Iuliu a. c. are una notitia, fara de ai arata fianta de unde a scos-o, cumoa comitetulu Albei infer. in adunarea sa de pre la inceputulu lunei curente a decisu, a tramite una representatiune oatra ministeriulu culteloru si instr. publice, spre alu face atentu, ca in gimnasiulu din Blasiu, profesorii si preutimea diragat6ria invetia invetiatura, cari producu neapasare de legi si ura in contra natiunalitatiloru, sierbinduse de manuale, in care istoria e falsificata.

Si pana a face pasii necesari, spre a afla in catu asta notitia este adevrata s6n neadeverata, directiunea gimnasiale si corpulu profesorescu dela gimnasiulu din Blasiu se afla constrinsi intru interesulu on6rei sale si alu adevralu a dechiar6, ca acusat6ni de natur'a celoru atinse mai susu suntu numai calumnie si scorniture, ce ou t6ta tari'a cuventulu si a dreptulu le respinge si le demintiesce.

Blasiu 19 Iuliu 1868.

Directiunea gimnasiale.

Libertate de presa.

Pres'a s6n se nu ecsiste de felu infav6rea pop6raloru — s6n, d6ca ecsista, se nu i se atace misiunea de a deslusi opiniunile, credentiele, de a descoperi totu felulu de neajunse, stari precarie, nemultiamirile exite din abuzuri si asupreli si daunele publice, 6ra regimelu se i multiam6soa pentru ac6sta. Unu rescriptu alu ministeriulu din Bavria catra t6te deregatoriile din ti6ra da de rusine pre persecutori „Presei“, pentru ca opresce espresu procederile tendenti6se si arbitrare ale basiloru de comitate cu confiscatiunile si calcarile privatiloru si demanda, c6 se le paras6soa c6 pre nesce apucaturi nedemne de unu regimu. Ac6stu rescriptu presupune umanitate. —

Incuisit6unea spani6la.

Fiinduca in Spania se pornira din nou 6resicare miscari f6rte seri6se, ale caroru insusiri nu se potu inoa cun6sca bine, d6ca acelea suntu curatu de natura politica, s6n si religi6sa, ori incai amestecate, asia publicisti europeni 6rasi inoapera a trage din nou luarea aminte a pop6raloru Europei asupra starei lucrurilor din Spania. 6ra fiinduca se crede, ca fanaticismulu ar' fi o trasura caracteristica a spanioliloru, unii publicisti reimpi6speta si istoria persecutiuniloru religi6se din secolii trecuti. Intre acestia se afl6 si unu teologu catolicu de frunte, carele in „Neue fr. Presse“ scrisse unele c6 aceste: Incuisit6unea era introdusa in Spania nordica inoa in evulu alu treisprediecelea in contra Cathariloru si a Vald6nsiloru; ea se sustien6 si in evulu alu 14-lea, fara inse c6 se si fia luatu caracterulu de unu tribunalu permanentu. Numai dupace Ferdinandu si Isabel'a ocupara c6 coregenti tronulu Spaniei, incuisit6unea ajunse la acea putere formidabila, ce deveni apoi p6ta cea mai crunta si nest6rsa a crestinismulu si specialu a bisericei romano-catolice, a acelei biserice, care se lauda cu predica singuru numai pietatea si caritatea si care 'si amesura calitatea de adevrata si singura salvat6re.

Ne vomu incerca mai anteiu a descoperi motivele acelea marsiave si curaulu activitatiei

acelui tribunalu, de trista memoria, alu incuisit6t6nei, care suptu masc'a religi6nei a comis6 crimele cele mai inforat6re, din cate au infertatu vreodata genulu omenescu

Infam'a aviditate si cunoscut'a rapacitate a bisericaniloru spanioli incepundu dela celu mai mare pana la ultimulu calogaru din evulu mediu, au fostu motori principali, cari au datu viatia acelui tribunalu. Aceloru 6meni nu le era de ajunsu, ca ei sugeau asemenea unu vampiru, sudorile de sange ale poporulu supusu si rabadatoriu, ci ei se constituisera intr'o banda, care purtandu intr'o mana crucea, 6ra in cealalta ferulu gidelui suptu vestmentulu seraciei si alu smereniei, alergau di si n6pote rapindu averile altora si in casu de resistintia omorindu i in numele lui Dumnedi6u. Ac6sta profesiune a loru le deveni dauna ou atatu mai usi6ra, de 6rece ei facura lucru comunu cu regii Spaniei, primindu astfelu legalisarea procederei loru. Ferdinandu si Isabel'a adica aveau lipsa mare de sume enorme pentru realisarea planuriloru loru secrete si pentru purtarea de resboia, le era inse greu de a si procura sumele trebuinti6se pe unu drumu legalu, de 6rece bancarii israeliti, carora le erau datori sume colosale pe care nu numai ca nu le plateau, dara nici ca erau in stare se le plat6sca nici macaru procentele, nu mai voiau a i credita, ci din contra le aduceau aminte c6 se le plat6soa si credu c6 cu totu dreptulu.

Ei cerura dara consiliulu calogari6ru spaniolesci Acestia nu asteptasera mai multu decatu ac6sta, pentruc6 se si realizese de multu nutritile planuri. Se punu deci in cointelegere cu Rom'a si cu regii spanioli, c6 se asiedie unu tribunalu incuisoriu in contra evreiloru necrestinisati si in contra celoru ce deja erau crestinati, dicendu c6 pe aceia, cari nu suntu crestinati opunenduse binefaveriloru ce le oferesce biserio'a romano-catolica trebue se i nimic6sca, 6ra pe cei dej6 crestinisati inca trebue se i p6rdia, pentruc6 ei numai in aparentia au primitu crestinismulu, 6ra in secretu ei totu se tienu de cultulu loru si se inchina lui Jehova. Deci se si infiantiaza unu „supremu consiliu incuisoriu, — Consejo dela Suprema“ — suptu presiulu famosulu Torquemada in anulu 1479, pe candu siede6 pe scaunulu pontificalu Sixtu IV. In urmatori ani vedemu apoi pe ministri lui Ddi6u cum ei lucra din respoteri in servitiulu pasiuniloru celoru mai scelerate, impartindu venitul6 activitatiei loru cu Rom'a si cu regii Spaniei, ale caroru fiantie in scurtu timpu ajunsera la o bogatia ne mai pomenita.

La inceputu terorismulu institutulu incuisoriu se multiami cu condamnarea evreiloru si ou confiscarea averiloru loru. In contra acestoru fii nenorociti ai lui Israilu, alu caroru blastemu se pare a fi talentulu de a castiga bogatii mari, era indireptata t6ta activitatea tribunalulu. Mai tardiu inse cerculu de activitate se lat6 din ce in ce mai tare, pana ce se estinse asupra tuturoru cati aveau bogatii, asupra ereticiloru si putemu dice asupra societatei intregi. Catu de usioru nu le era acestoru 6meni fara religiune, fara consciintia si fara pietate a afla cause pentruc6 se condamn6 pe cineva la m6rte? In fine acestu tribunalu iei perdu caracterulu seu primitivu si deveni aceea ce era destinatu se fia, unu negociu, a carui marfa era viati'a celcru bogati, cumperatori nenumeratele ruguri si temnitie suterane ale palatulu incuisit6t6nei, 6ra pretiulu de cumperare, f6rte considerabilu, adica averea miscat6ria si nemiscat6ria confiscata a victimeloru.

Cine este in stare a descrie deplorabila stare a Spaniei de pe timpul6 acelea? Cine ar' putea descrie fri6a si starea suflet6soa a nobilulu poporu spaniolu, ce o simtia numai la numirea acelui tribunalu supremu! Suntu in-

fiorat6rie acelea scene ce le oitesce cineva in istoria incuisit6t6nei, anim'a i se sfasita candu aude cum acei gid6 ai pop6raloru pe candu ardeau rugurile incarcate cu nenumerate victime 'si serbau orgiile cele mai scarnave. Femei si fete dej6 condamnate la m6rte prin focu nu erau sicure, d6ca acesti infami si ticalosi nu le voru rapi inca si on6rea, singurul6 si celu mai sublimu bunu ce le mai remasese. Pe candu femeia 'si plangea pe consociulu ei ce devenise carbuni, copiii pe tatalu lor6, s6n parintii ei copii pe fii si pe frati, s6n pe sororile lor6, atunci acei monstri, acei tirani lasi rideau ei 'si bateau jocu de suferintiele acelea, pe cari ei singuri le causera. Isi p6te inchipui cineva, cata desperare, cata durere nu incerc6 poporulu spaniolu, candu adim6 ca numai in Sevilla (dela 1480—1520) s'au arsu 4000, 6ra 30.000 dupa ce li s'au confiscatu averile aratanduse penitenti (pocaiti), au fostu condamnati la deosebite pedeepe. Torquemada se put6 lauda la m6rtea sa, ca au condamnatu la m6rte 8000 de victime spre multiamirea papei si a regiloru spanioli. Incuisit6t6nea nu se multiami numai ou contingentulu ce ilu lifer6 Spania, ci ea se estinse si preste Oland'a, unde dupa Antonio Llorente se arsera 31.000, 6ra dupa Hugo Grotius 100.000. Ducele de Alb'a, acestu gid6 blastematu alu lui Filipu II., se laud6 ea a suptuscriu 20.000 de sentintie de m6rte.

Tribunalulu incuisoriu alu Spaniei isi avea chiaru si constitutiunea sa monarchica. Tribunalulu supremu era in giurulu regelui si era totudeodata si instantia de apelatiune. Elu avea apoi tribunale filiale in t6te punctele mai insemnate ale statulu. Era siguru ca acela ee odata ajunsu in mana incuisit6t6nei, numai put6 soapa.

Din t6te acelea dise pana acuma vedemu, cum religiunea si dogmele unei biserice potu degenera atatu de tare in manile unu cleru necultu, si cum dupace unu poporu remasu in neosciintia nu cut6za a se opune unoru crime deonorat6re atatu pentru acei cari le-au comis6, catu si pentru aceia cari au suferitu c6 se le comita. Nu avem6 inse se ne miramu, de 6rece poporulu spaniolu este unulu din acelea, care este si din natur'a sa fanaticu atatu in cestuni religioarie, catu si in altele, candu de alta parte apoi clerulu ii dicea c6 t6te acelea victime de evrei, de eretici, cati se ardu pe ruguri, suntu sacrificia bine venite lui Ddi6u. —

I. G. B.

„Zukunft“ in Nr. 164 aduce o corespundintia, din care se p6te ved6, cu ce umanitate eemplaria se p6rta amplotatii de justitia ai Ungariei, catra slovaci, chiaru si in casurile de t6te dilele. Se audim6 deci pe corespondintele. Cu ocaziunea unu escesu intemplat6 in Lopakov in comitatulu Neutra, se tramise o comisiune cercetat6ria la faci'a loculu suptu conduc6rea lui Hodosy si alui Boroczy. Sosindu comisiunea, ea 'si incep6 cercetarea sa in urmatoriulu modu. Pandurii si slugile contelui P6lly adusera pe acelea pers6ne, despre care dicea ca la ocaziunea escesulu s'aru fi opusu brutalitatiei panduriloru si pe aceia ce aveau se serv6sca de martori. Dupace i bagara in cas'a comunala, indatu le pus6ra f6ra de mani, fara a face deosebire intre inculpati si intre martori. D6ca unu acusat6 nu voien se marturis6sca s6n se tradeze, Hodosy ordon6, c6 se iu bata fara a suferi visitarea mediculu, departandu inse pe toti martorii. Astfelu f6 batutu fiulu celu de 21 ani alu economulu Kozica, — in contra legiloru, ce nu permitu bataia in ac6sta etate, pana atunci6 pana ce, dupacum au marturisitu chiaru pandurii, n'au mai pututu misca manile. Unu martoru numer6 la esecutiunea ac6sta 55 de levitori de nuiele. Pe unu altu lu batara,

